

ATRA SK
LIETUVIŲ
KALBA
UŽRAŠAI

Asta Kibildienė
Ingrida Visockienė

2 DALIS

5

TURINYS

IV SKYRIUS (tęsinys). TEKSTO KŪRIMAS 5
ATEITIES SALOJE

- 1. Teksto kūrimo vingrybės 5
- 2. II dalis. PIRMASIS SKRYDIS. Tema ir pagrindinė mintis.
Kodėl reikia pavadinimo 7
- 3. Tekstų tipai. Pasakojimas, aprašymas, samprotavimas 9
- 4. Pasakojimo, aprašymo ir samprotavimo pastraipos 12
- 5. Teksto struktūra 14
- 6. Ateities salos atradimai 15

V SKYRIUS. KALBOS DALYS
IR JŲ SANTYKIAI SAKINYJE 17
DRAUGYSTĖS SALOJE

- 1. Draugystės saloje 17
- 2. Pasakojimas, aprašymas, samprotavimas ir kalbos dalys 19
- 3. Morfologijos skyriai. Kalbos dalių sistema 21
- 4. Daiktavardžio reikšmė 23
- 5. Bendriniai ir tikriniai daiktavardžiai 25
- 6. Daiktavardžio gramatiniai požymiai 27
- 7. Linksnų reikšmės. Pagrindiniai vienaarūšių sakinio dalių skyrybos atvejai 29
- 8. Veiksmažodžių valdomi linksniai. Taisyklingas linksnų vartojimas 31
- 9. Prielinksniai ir polinksniai. Prielinksninės konstrukcijos ir taisyklingas jų vartojimas 33
- 10. Atradimai: samprotauju apie draugystę 35

VI SKYRIUS. KALBOS DALYS
IR JŲ SANTYKIAI SAKINYJE 37
STEBUKLŲ SALOJE

- 1. Stebuklų salos išmėginimai 37
- 2. Būdvardžio reikšmė, gramatiniai požymiai, derinimas su daiktavardžiu 38
- 3. Būdvardžių laipsniai, jų rašybos ypatumai. Įvardžiuotiniai būdvardžiai 40
- 4. Būdvardžių daiktavardėjimas. Būdvardis sakinyje 42
- 5. Jungtukas. Jungtukų skyriai. Sakinių su jungtukais skyryba 43
- 6. Daiktavardžių ir būdvardžių linksniavimas 45
- 7. Daiktavardžių ir būdvardžių rašyba 47
- 8. Daiktavardžių ir būdvardžių kirčiavimas 49
- 9. Draugystės ir Stebuklų salų atradimai. Pažįstu kalbos dalis 50
- 10. Pasakojimas. Tiesioginė kalba pasakojime 53
Rašau pasakojimą (pasaką) 56
- 11. Pasakojimo (pasakos) tobulinimas 59
- 12. Stebuklai pildosi. Projektinio darbo pristatymas 61

VII SKYRIUS. SINTAKSĖ IR SKYRYBA 63
KELIAUJANT NAMO

- 1. Namų begrižtant 63
- 2. Aprašymas 64
- 3. Sakinių rūšys 65
- 4. Žodžių junginys 67
- 5. Vienarūšės sakinio dalys 68
- 6. Vientisinis sakiny. Sakinio dalys. Veiksny ir tariny 70
- 7. Papildiny 71
- 8. Aplinkybės 72
- 9. Pažyminy 74
- 10. Sudėtinis sakiny 76
- 11. Kreipiny 78
- 12. Antra staigmena – Sintaksės išgelbėjimas 80
- 13. Ruošiuosi trečiai staigmenai – rašau gyvūno aprašymą 82
- 14. Atradimai: rašau skelbimą 84
Kelionei pasibaigus 86

SUTARTINIAI ŽENKLAI

PROBLEMA

HIPOTEZĖ

DARBAS DVIESE

DARBAS GRUPĖMIS

VADOVĖLIO PUSLAPIS

* SUDĖTINGESNĖ, KŪRYBIŠKUMO
REIKALAUJANTI UŽDUOTIS

4. PASAKOJIMO, APRAŠYMO IR SAMPROTAVIMO PASTRAIPOS

Iš kokios medžiagos kuriamas tekstas?

VEIKLA

- A** Plytos pabiro. Pastatyk iš šių plytų dvi sienas – atkurk dvi knygos „Gimtadienis su Žvirbliu“ pastraipas. Skirtingomis spalvomis nuspalvink pirmos ir antros pastraipų sakinius (pirmieji pastraipų sakiniai išryškinti). Plytas (sakinius) sunumeruok.

☐ Mažas mažutėlis.

☐ Visada norėjau šuns.

☐ Jis jau senas, atsimenu Bondą nuo tų laikų, kai atsimenu save.

☐ Tačiau mama ir tėtis tik purtė galvas: ne, ne ir ne!

☒ 1 Katinėlis šviesiai pilkas su tamsiais dryžiuokais.

☐ Turime Bondą prie būdos.

☐ Tupėjo po krūmu ir nemirksėdamas spigino akimis.

Ona Jautakė

Įrodyk, kad šis tekstas negali sudaryti tik vienos pastraipos.

- B** Perskaityk šią pastraipą.

Aš niekada nieko neslepiu nuo tėvų. Vieną dieną, kai buvau dar visai maža, tėtis mane pasisodino ant kelių ir paprašė niekada jam ir mamai nemeluoti – kad ir ką padaryčiau, jie nepyksią. Kaip ir kiti vaikai, mėgau krėsti išdaigas. Kartą pagalvojau, kad būtų smagu išmukti vaikščioti tvoromis. Aišku, mano sumanymas baigėsi liūdnai: suplėšytos kelnės, nubroz dintos kojos. Bijoju, kad tėvai mane bars. Svarsčiau: „Slėpti ar pasakyti tiesą?“ Prisiminiau patarlę, kad geriau karti tiesa negu saldus melas, ir viską papasakojau tėvams. Jie, kaip tėtis ir buvo žadėjęs, manęs nebarė. Taigi

Patyrimėkite tekstą.

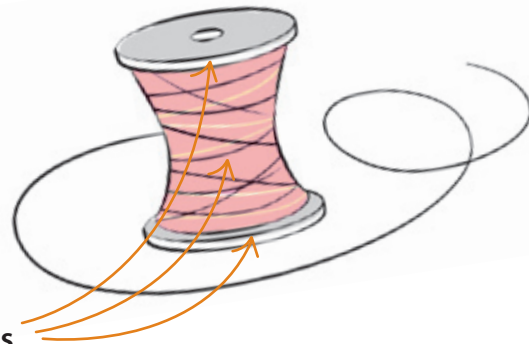
- Nustatykite teksto tipą.

Ši pastraipa – tai _____, nes _____.

- Suraskite ir pabraukite teiginį.
- Suraskite teiginį patvirtinančias mintis, įrodymus ir nuspalvinkite.
- Pastraipa be apibendrinimo. Parašykite jį.

- C** Po lietuvių kalbos pamokos leva draugei guodžiasi: „Aš taip stengiausi, o už rašinį gavau tik šešetą. Mokytoja sako, kad netinkamai parašiau samprotavimo pastraipą. Nesuprantu, kaip ją rašyti.“

Remdamasis tuo, ką sužinojai per pamoką, padėk levai, paaiškink, kaip kurti samprotavimo pastraipą.

Ant siūlų ritės užrašyk samprotavimo pastraipos dalis.

ATLIKĘS UŽDUOTIS ĮSIVERTINK

A Prisiminiau, kas yra pastraipa, ir tinkamai sunumeravau _____ išsibarsčiusius pastraipų sakinius. ☐ Atlikau savarankiškai ☐ Atlikau padedamas	B Tyrinėėjau pastraipą, suradau _____, _____, _____ parašiau _____. ☐ Atlikau savarankiškai ☐ Atlikau padedamas	C Remdamasis įgytomis žiniomis paaiškinau, kaip kurti samprotavimo pastraipą. ☐ Atlikau savarankiškai ☐ Atlikau padedamas
--	--	--

Kurio teksto pastraipą norėtum sukurti? _____

Kodėl? _____

Parašyk perskaitytą ar išgirstą įdomią, netikėtą mintį, posakį, žodį.

2. BŪDVARDŽIO REIKŠMĖ, GRAMATINIAI POŽYMIAI, DERINIMAS SU DAIKTAVARDŽIU

Kuo būdvardis skiriasi iš kitų kalbos dalių?

VEIKLA

A Aprašyk savo batus vartodamas kuo daugiau būdvardžių.

- a) Išvaizda: _____ .
- b) Spalva: _____ .
- c) Medžiaga, iš kurios jie pagaminti: _____ .
- d) Avėjimo paskirtis: _____ .
- e) Kitos ypatybės: _____ .

Remdamasis vadovėliu (p. 76) pasakyk, ką dar gali reikšti būdvardžiai. Pateik pavyzdžių.

B Remdamiesi lentele vadovėlyje (p. 77) parašykite būdvardžių, turinčių nurodytus gramatinius požymius.

_____	– vyr. g., vns. gal.
_____	– bev. g.
_____	– mot. g., dgs. kilm.
_____	– vyr. g., dgs. naud.
_____	– mot. g., vns. įn.

C Pabraukite būdvardžius, nurodykite jų giminę, skaičių ir linksnį.

Jo pirmoji – *saldaus* antonimo antroji, _____

O antroji – *skubaus* antonimo pirmoji. _____

Tylaus antonimo pirma – jo trečioji. _____

Ketvirta jo – *stipraus* antonimo antroji. _____

Jo penktoji – *bailaus* antonimo antroji. _____

O šešta – to paties antonimo pirmoji. _____

Septintoji – visai tokia pat, kaip pirma, _____

Paskutinė – pirmoji iš žodžio *skarda*. _____

Ramutė Skučaitė

Parašykite pabrauktų būdvardžių antonimus ir bevardę giminę.

Šaradoje užšifruotas Lietuvos kunigaikščio vardas. Apie kurį kunigaikštį kalbama? Vardą įrašykite į langelius.

--	--	--	--	--	--	--	--

ATLIKĘS UŽDUOTIS ĮSIVERTINK

A Išsiaiškinau, ką reiškia būdvardis.

- ☐ Atlikau savarankiškai
- ☐ Atlikau padedamas

B Tyrinėjau, kaip kaitomas būdvardis.

- ☐ Atlikau savarankiškai
- ☐ Atlikau padedamas

C Analizavau šarados būdvardžių gramatinius požymius.

- ☐ Atlikau savarankiškai
- ☐ Atlikau padedamas

Parašyk 3–5 būdvardžius, kurie nusakytų tavo nuotaiką pamokoje. _____

3. BŪDVARDŽIŲ LAIPSNIAI, JŲ RAŠYBOS YPATUMAI. ĮVARDŽIUOTINIAI BŪDVARDŽIAI

Kodėl būdvardžiai laipsniuojami ir kartais tampa įvardžiuotiniai?

VEIKLA

- A** Remdamasis vadovėliu (p. 80–81) parašyk, kodėl būdvardžiai laipsniuojami ir kada vartojami įvardžiuotiniai. Įrodyk pavyzdžiais.

- B** Pabrauk būdvardžius, nurodyk jų laipsnį (užrašyk virš būdvardžio).

Augino tėvas tris sūnus. Du vyresnieji dėjos didžiais gudruoliais, o jaunėlių visi niekino ir paiku laikė.

Vieną dieną vyriausiasis sūnus pasisakė savo tėvams, kad eis į girią lekiančio laivo statyti. Motina jam prikimšo pilną pintinėle gardžiausių valgių, tėvas pridėjo visokių įrankių, ir tas išėjo.

Nuėjęs į girią, atsisėdo ant kelmo, išsitraukė iš pintinės pyragus ir ėmė valgyti. Tik atkūprina senas senutėlis ir prašo nors duonos kąsnelio.

Lietuvių liaudies pasaka

Remdamasis vadovėlyje (p. 80) pateikta teorija išrašyk iš teksto aukštesniojo ir aukščiausiojo laipsnio būdvardžius, pažymėk jų priesagas.

Aptarkite išrašytų būdvardžių rašybą.

- C** Paaiškinkite rašybą.

mot. g., dgs. gal.
galūnė

aukštesniojo laipsnio
priesaga

mot. g., vns. įn.
galūnė

vyr. g., vns. naud.
galūnė

baltesnis

maž**ąją**

žalia**usias**

lygi**ųjų**

ger**ąjį**

didži**ąją**

narsia**jam**

gražia**usias**

skania**jame**

mot. g., vns. gal.
galūnė

mot. g. ir vyr. g., dgs.
kilm. galūnė

aukščiausiojo laipsnio
priesaga

vyr. g., vns. viet.
galūnė

vyr. g., vns. gal.
galūnė

RENGIUOSI ŽODŽIŲ DIKTANTUI

Parenk 20 įvardžiuotinių būdvardžių diktantą.

ATLIKĘS UŽDUOTIS ĮSIVERTINK

- A** Išsiaiškinau, kodėl būdvardžiai laipsniuojami ir kada vartojami įvardžiuotiniai.

☐ Atlikau savarankiškai
☐ Atlikau padedamas

- B** Tyrinėjau, kaip būdvardžiai kaitomi laipsniais.

☐ Atlikau savarankiškai
☐ Atlikau padedamas

- C** Nagrinėjau būdvardžių rašybą.

☐ Atlikau savarankiškai
☐ Atlikau padedamas

Įsivertink darbą pamokoje laipsniais nuo 1 iki 10 arba būdvardžiais karšta, karščiau, karščiausia.